

อิทธิพลของธาตุไนโตรเจนและสังกะสีต่อการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิตของส้มโอหอมขนาดใหญ่ ในพื้นที่จังหวัดสงขลา

Effects of Nitrogen and Zinc on Growth and Yield of pummelo (*Citrus maxima* Burm. Merrill) cv. Hom Hat Yai in Songkhla Province

บุญชนะ วงศ์ชนะ¹, ขญานุช ตรีพันธ์¹, และ ศุภลักษณ์ อริยภุชย์¹

บทคัดย่อ

ส้มโอพันธุ์หอมขนาดใหญ่ (*Citrus maxima* Burm. Merrill) cv. Hom Hat Yai เป็นไม้ผลที่สำคัญของพื้นที่ภาคใต้ ปัญหาสำคัญประการหนึ่งในเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของดินคือ การขาดธาตุไนโตรเจนและสังกะสี จึงศึกษาอิทธิพลของธาตุไนโตรเจนและสังกะสีต่อส้มโอพันธุ์หอมขนาดใหญ่ในสวนเกษตรกร ตำบลควนลัง อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ระหว่างตุลาคม พ.ศ.2553–กันยายน พ.ศ.2556 วางแผนการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ จำนวน 5 ซ้ำ ประกอบด้วย 4 สิ่งทดลอง คือ ไม้ให้ธาตุอาหาร ให้ปุ๋ยยูเรีย อัตรา 1 กิโลกรัมต่อต้น ให้ซิงค์ซัลเฟต ($ZnSO_4$) อัตรา 0.1 เปอร์เซ็นต์ และปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต เพื่อศึกษาการเจริญเติบโตการให้ผลผลิตและความเข้มข้นของธาตุอาหารในใบของส้มโอพันธุ์หอมขนาดใหญ่ พบว่า การเจริญเติบโตของใบมีความแตกต่างกันในต้นส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีการผลิใบใหม่มากที่สุด ในด้านการให้ผลผลิต จำนวนช่อดอกต่อต้น จำนวนดอกต่อช่อ ผลต่อช่อ และเปอร์เซ็นต์การติดผล คุณภาพทางกายภาพ น้ำหนักผล ความหนาเปลือกและเนื้อของผลไม่มีความแตกต่างกัน แต่คุณภาพทางเคมีของผลมีความแตกต่างกัน โดยการให้ซิงค์ซัลเฟตมีปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ (TSS) และอัตราส่วนปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ต่อปริมาณของกรดที่ไตเตรทได้ (TSS/TA) สูงสุด การให้ปุ๋ยยูเรียมีปริมาณของกรดที่ไตเตรทได้ (TA) สูงสุด ความเข้มข้นของธาตุอาหารในใบการให้ซิงค์ซัลเฟต และยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตทำให้ความเข้มข้นของธาตุสังกะสีในใบเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ : ส้มโอพันธุ์หอมขนาดใหญ่ ไนโตรเจน สังกะสี การเจริญเติบโต

---

¹ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง จังหวัดตรัง

คำนำ

ส้มโอพันธุ์หอมหาคาใหญ่เป็นส้มโอที่มีรสชาติดี และมีลักษณะประจำพันธุ์ที่สำคัญคือ ผลใหญ่ เปลือกหนา ผิวผลสีเขียวอมเหลือง แกนผลกลวง เนื้อผลสีชมพูเข้มถึงแดง และค่อนข้างแข็ง รสชาติหวานอมเปรี้ยว มีกลิ่นหอม และไม่มีเมล็ด (วิจิตต์, 2544) การเจริญเติบโตทางด้านลำต้น กิ่ง ใบ (vegetative growth) และการให้ผลผลิต (reproductive growth) ของส้มโอจะดำเนินการไปได้ตามปกติเมื่อได้รับธาตุอาหารครบทุกธาตุ และปริมาณของธาตุอาหารแต่ละธาตุในพืชอยู่ในภาวะสมดุลกัน ธาตุไนโตรเจนและสังกะสีเป็นธาตุอาหารที่มีความสำคัญต่อพืชตระกูลส้ม (Sahota and Arora, 1981) ส้มมีความต้องการธาตุไนโตรเจนค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในช่วงการแตกใบอ่อน และช่วงแรกของการเจริญเติบโตของผลผลิต (He *et al.*, 2003) เพราะไนโตรเจนเป็นธาตุสำคัญที่ส่งเสริมการแบ่งเซลล์ (Zekri and Obreza, 2006) การสังเคราะห์แสง (Warren *et al.*, 2000) นอกจากนี้ไนโตรเจนยังมีบทบาทต่อคุณภาพของผลผลิตทางด้านกายภาพและทางเคมีของพืชตระกูลส้มชนิดต่างๆ เช่น ส้มโชกุน (อิสริยาภรณ์, 2550) ส้มเกลี้ยง (Storey and Treeby, 2000) และเกรฟฟรุต (Sahota and Arora, 1981) สำหรับธาตุสังกะสีมีบทบาทต่อการสร้างคลอโรฟิลล์ การสังเคราะห์แสง (Salisbury and Ross, 1992) ส่งเสริมการออกดอก การติดผล และการเจริญเติบโตของผลของส้ม (Sahota and Arora, 1981) แต่เป็นธาตุอาหารที่ส้มมีความต้องการในปริมาณน้อย อย่างไรก็ตามส้มที่ปลูกในประเทศไทยมักแสดงอาการขาดธาตุนี้ให้เห็นอย่างแพร่หลายที่สุดซึ่งเรียกว่า โรคใบแก้ว (วิจิตร, 2531) ซึ่งในพืชตระกูลส้มหลายชนิดมักพบมีอาการขาดบ่อยๆ เช่น ส้มเขียวหวาน (วิจิตร, 2531) ส้มโชกุน (อิสริยาภรณ์, 2550) มะนาว ส้มเกลี้ยง เกรฟฟรุต (Manthey *et al.*, 2000) จะเห็นได้ว่าทั้งธาตุไนโตรเจนและสังกะสีต่างก็มีบทบาทต่อพืชตระกูลส้มคล้ายคลึงกันคือ เกี่ยวข้องกับ โปรตีน เอ็นไซม์ คลอโรฟิลล์ และฮอร์โมนในพืช ซึ่งมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและผลผลิต อย่างไรก็ตามยังไม่มีรายงานการศึกษาอิทธิพลของธาตุไนโตรเจนและสังกะสีต่อการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิตของส้มโอ ดังนั้นการที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตส้มโอให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงอิทธิพลของธาตุไนโตรเจน สังกะสี และอิทธิพลร่วมระหว่างทั้งสองธาตุนี้ต่อการเจริญเติบโตทางด้านลำต้น กิ่ง ใบ และการเจริญเติบโตทางการให้ผลผลิต คือ การออกดอก ติดผล การเจริญเติบโต และคุณภาพของผลส้มโอพันธุ์หอมหาคาใหญ่เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการดูแลรักษา

วัสดุอุปกรณ์และวิธีการ

วัสดุอุปกรณ์

ต้นส้มโอพันธุ์หอมหาคาใหญ่ อายุ 8 ปี ปุ๋ยยูเรีย ซิงค์ซัลเฟต ($ZnSO_4$) สารเคมี เครื่องแก้ว และเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ เครื่องแก้ว เทปวัด ตารางสีเหลี่ยม ตาชั่ง เครื่องมือวัดปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ (Hand Refractometer) เวอร์เนียคาลิเปอร์ เครื่องวัดกรดค่า (pH meter) และตู้อบความร้อน (Hot air oven)

วิธีการ

คัดเลือกสวนส้มโอหอมหาคาใหญ่ในพื้นที่ ต.ควนลัง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ที่ปลูกโดยใช้กิ่งตอนอายุ 8 ปี มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางพุ่มประมาณ 4.5 เมตร วางแผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (Completely randomized design, CRD) จำนวน 5 ซ้ำ (1 ต้น/ซ้ำ) ประกอบด้วย 4 กรรมวิธี ดังนี้

กรรมวิธีที่ 1 ไม่ให้ธาตุอาหาร (Control)

กรรมวิธีที่ 2 ให้ธาตุไนโตรเจน หวานปุ๋ยยูเรียได้ทรงพุ่มอัตรา 1 กิโลกรัมต่อต้น ที่ระยะใบเพสลาด

กรรมวิธีที่ 3 ให้ธาตุสังกะสี ฟันซิงค์ซัลเฟต ($ZnSO_4$) อัตรา 0.1 เปอร์เซ็นต์ ทางใบในระยะใบเพสลาด

กรรมวิธีที่ 4 ให้กรรมวิธีที่ 2 ร่วมกับกรรมวิธีที่ 3

1 การเจริญเติบโตของใบ

วัดปริมาณการผลิใบและการเจริญเติบโตของใบใหม่หลังการให้กรรมวิธีต่างๆ โดยวิธีการสุ่มด้วยตารางสี่เหลี่ยมขนาด 1 ตารางเมตร ทางทิศตะวันออกและตะวันตกของทรงพุ่ม และนับจำนวนช่อใบที่แตกใหม่ในแต่ละกรรมวิธี ประเมินการเจริญเติบโตของใบเป็นเปอร์เซ็นต์การแตกใบใหม่

2 การให้ผลผลิต

2.1 ศึกษาการออกดอกของส้มโอ นับจำนวนปริมาณของช่อดอกทั้งหมดบนต้น

2.2 ศึกษาปริมาณการติดผลต่อช่อ โดยใช้ไหมพรมผูกช่อดอกไว้บันทึกข้อมูลจำนวนดอกต่อช่อ และนับจำนวนผลที่ติดหลังดอกบาน 1 เดือน

3 คุณภาพของผลผลิต เมื่อดอกบานผูกไหมพรมที่ขั้วผลและบันทึกวันเดือนปี หลังจากนั้นเมื่อถึงระยะการเก็บเกี่ยว สุ่มเก็บผลส้มโอที่ได้ทำเครื่องหมายไว้ จำนวน 5 ผลต่อต้น มาศึกษาและบันทึกข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของผลในลักษณะต่างๆ ดังนี้คือ

3.1 ลักษณะทางกายภาพของผล ศึกษาและบันทึกข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักผลสด น้ำหนักเนื้อ เส้นผ่านศูนย์กลางของผล และความหนาของเปลือก

3.2 ลักษณะทางเคมีของผล นำตัวอย่างผลส้มโอนำเนื้อมาคั้นน้ำแล้วกรองด้วยผ้าขาวบาง นำน้ำที่คั้นได้มาวัดปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ทั้งหมด (total soluble solid, TSS) โดยใช้ hand refractometer ปริมาณของกรดที่ไตเตรทได้ (Titratable acidity, TA) โดยการไตเตรทด้วยสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ ความเข้มข้น 0.1 โมลาร์ และคำนวณหาปริมาณของกรดในรูปเปอร์เซ็นต์กรดซิตริก ตามวิธีการของ Boland (1995) ดังนี้ กรดซิตริก (เปอร์เซ็นต์) = $\{(a \times b) / 0.064 \times 100\} / m$

เมื่อ a = ปริมาตรของสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ที่ใช้ไตเตรท (มิลลิลิตร)

b = ความเข้มข้นของสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ (โมลาร์)

m = ปริมาตรของน้ำคั้นที่นำมาวิเคราะห์ (มิลลิลิตร)

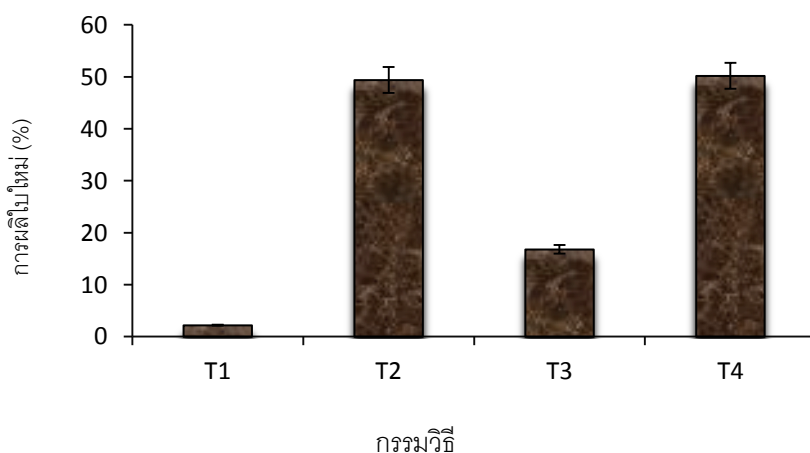
4. การเปลี่ยนแปลงของธาตุอาหารในใบ

เก็บตัวอย่างใบอายุ 3 - 4 เดือน ในตำแหน่งที่ 3 - 4 จากปลายยอดในกิ่งที่ไม่มีผลในชุดใบที่แตกใหม่ ทั้ง 4 ทิศของต้น ทำความสะอาดใบด้วยน้ำสะอาดซับให้แห้งนำไปอบที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส จนกระทั่งน้ำหนักแห้งคงที่ บดตัวอย่างแห้งให้ละเอียดวิเคราะห์หาธาตุอาหารไนโตรเจน (N) ฟอสฟอรัส (P) โพแทสเซียม (K) แคลเซียม (Ca) แมกนีเซียม (Mg) กำมะถัน (S) เหล็ก (Fe) สังกะสี (Zn) ทองแดง (Cu) และแมงกานีส (Mn) ตามวิธีการของสมศักดิ์ และคณะ, (2547) ณ ห้องปฏิบัติการศูนย์เครื่องมือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการทดลองและวิจารณ์

การผลิใบใหม่

การผลิใบใหม่ พบว่า หลังการใส่ปุ๋ยตามกรรมวิธี 120 วัน ส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต หรือปุ๋ยยูเรียเพียงอย่างเดียว มีการผลิใบใหม่มากที่สุดเฉลี่ยประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ของทรงพุ่ม ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต และส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ยที่มีการผลิใบใหม่เฉลี่ยประมาณ 16.8 และ 2.2 เปอร์เซ็นต์ของทรงพุ่ม (ภาพที่ 1) ทั้งนี้เนื่องจากในส้มโอที่ให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต หรือปุ๋ยยูเรียเพียงอย่างเดียวมีความเข้มข้นของไนโตรเจนที่พืชสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ทำให้ส้มโอสามารถผลิใบใหม่ได้ดี เพราะธาตุไนโตรเจนเป็นองค์ประกอบในกรดอะมิโน โปรตีน เอ็นไซม์ คลอโรฟิลล์ ฮอร์โมนในกลุ่มออกซิน (auxins) ไซโทไคนิน (cytokinins) กรดนิวคลีอิก แอลคาลอยด์ และสารประกอบไนโตรเจนอื่นๆ เช่น อะดีโนซีนไตรฟอสเฟต (adenosine triphosphate, ATP) โคเอนไซม์ (co-enzyme) (ยงยุทธ, 2543) การมีไนโตรเจนเพียงพอทำให้การแบ่งเซลล์ การเจริญเติบโต และการหายใจของส้มโอเป็นไปอย่างปกติ ซึ่งบริเวณที่พบไนโตรเจนมากคือบริเวณที่ยังอ่อนอยู่เช่น ตา ปลายยอด และใบอ่อน เพราะธาตุไนโตรเจนเป็นธาตุที่สามารถเคลื่อนย้ายในพืชได้ง่าย (Zekri and Obreza, 2006) ดังนั้นจากการทดลองส้มโอที่ให้ธาตุไนโตรเจนจึงมีการผลิใบเพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 1. เปอร์เซ็นต์การผลิใบใหม่ของส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่หลังการให้กรรมวิธีต่างๆ

(T1 = ไม่ให้ปุ๋ย T2 = ให้ปุ๋ยยูเรีย T3 = ให้ปุ๋ยซิงค์ซัลเฟต และ T4 = ให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต)

การให้ผลผลิต

1 จำนวนช่อดอกต่อต้น จากผลการนับจำนวนของช่อดอกต่อต้นของส้มโอ พบว่า จำนวนของช่อดอกต่อต้นส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต มีจำนวนของช่อดอกต่อต้นสูงสุด เท่ากับ 46 ช่อดอกต่อต้น โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรีย ส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต และส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย ที่มีจำนวนช่อดอกต่อต้น เท่ากับ 39, 33 และ 28 ช่อดอกต่อต้น ตามลำดับ (ตารางที่ 1) จากผลการทดลองจะเห็นได้ว่าส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต หรือปุ๋ยยูเรียเพียงอย่างเดียวซึ่งให้ธาตุไนโตรเจนมีจำนวนของช่อดอกต่อต้นสูงกว่าส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย และให้ซิงค์ซัลเฟตเพียงอย่างเดียวเนื่องจากต้น

ส้มโอที่ได้รับธาตุไนโตรเจนอย่างเพียงพอทำให้มีการเจริญเติบโตทางลำต้นความสมบูรณ์ จึงสามารถให้ดอกมากกว่าต้นที่ขาดไนโตรเจน

2 จำนวนดอกต่อช่อ จำนวนผลต่อช่อ และจำนวนผลต่อต้น จากการนับจำนวนดอกต่อช่อ จำนวนผลต่อช่อ และจำนวนผลต่อต้น พบว่า ในทุกกรรมวิธีไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยจำนวนดอกต่อช่อ ส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย ให้ปุ๋ยยูเรีย ให้ซิงค์ซัลเฟต และให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต มีจำนวนดอกต่อช่อเฉลี่ยเท่ากับ 5.1, 5.2 4.8 และ 5.6 ดอก ตามลำดับ สำหรับจำนวนผลต่อช่อ ส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย ให้ปุ๋ยยูเรีย ให้ซิงค์ซัลเฟต และให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีจำนวนผลต่อช่อเฉลี่ยเท่ากับ 1.8, 2.1, 2.0 และ 2.2 ผล ตามลำดับ สำหรับจำนวนผลต่อต้นของส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย ให้ปุ๋ยยูเรีย ให้ซิงค์ซัลเฟต และให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีจำนวนผลต่อต้นเท่ากับ 33, 31, 35 และ 38 ผล ตามลำดับ (ตารางที่ 1) จากผลการทดลองจะเห็นได้ว่าส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตซึ่งให้ธาตุไนโตรเจนและธาตุสังกะสีมีแนวโน้มที่ให้จำนวนดอกต่อช่อ จำนวนผลต่อช่อ และจำนวนผลต่อต้นสูงกว่ากรรมวิธีอื่นๆ เนื่องจากต้นส้มโอที่ได้รับธาตุไนโตรเจนและธาตุสังกะสีอย่างเพียงพอทำให้มีการเจริญเติบโตทางลำต้นและใบได้มีความสมบูรณ์กว่ากรรมวิธีอื่น และการทดลองครั้งนี้จำนวนช่อดอกต่อต้นของส้มโอที่มีความแตกต่างกันทางสถิติ แต่เมื่อนับจำนวนการติดผลต่อต้นกลับพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสาเหตุอาจมาจากการขาดธาตุอาหารตัวอื่นที่ไม่ได้ทำการวิเคราะห์หาในการทดลอง เช่น โบรอนที่มีผลต่อการงอกของละอองเกสรไปผสมกับไข่ ซึ่งควรต้องมีการศึกษาต่อไป

ตารางที่ 1. จำนวนช่อดอกต่อต้น ดอกต่อช่อ ผลต่อช่อ และเปอร์เซ็นต์การติดผลของส้มโอพันธุ์หอมหาดใหญ่ในแต่ละกรรมวิธี

กรรมวิธี	ช่อดอกต่อต้น	จำนวนดอกต่อช่อ	จำนวนผลต่อช่อ	จำนวนผลต่อต้น
T1	27.8±7.2c	5.1±0.8	1.8±0.5	33±5.5
T2	38.8±7.9b	5.2±0.9	2.1±0.7	31±8.2
T3	32.6±6.7c	4.8±0.8	2.0±0.2	35±6.6
T4	46.4±8.4a	5.6±0.7	2.2±0.5	38±5.9
F-test	**	ns	ns	ns
C.V. (%)	30.9	24.6	19.8	28.9

หมายเหตุ: ตัวอักษรแตกต่างกันในแต่ละสดมภ์มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's New Multiple Range Test

คุณภาพของผลผลิต

1 ลักษณะทางกายภาพของผล

1.1 น้ำหนัก และขนาดของผล จากผลการทดลอง พบว่า การใส่ปุ๋ยไนโตรเจน และซิงค์ซัลเฟตไม่ทำให้น้ำหนักของผลและขนาดของส้มโอพันธุ์หอมหาดใหญ่มีความแตกต่างทางสถิติ ($P > 0.05$) กับกรรมวิธีที่ไม่ใส่ปุ๋ย โดยส้มโอที่ไม่ได้ใส่ปุ๋ย ให้ปุ๋ยยูเรีย ให้ซิงค์ซัลเฟต และให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต มีน้ำหนักของผลเฉลี่ยเท่ากับ 1,033, 1,080, 1,044 และ 1,112 กรัม ตามลำดับ และมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของผลส้มโอเฉลี่ยเท่ากับ 12.6, 13.0, 12.80 และ 13.0 เซนติเมตร ตามลำดับ (ตารางที่ 2) จากผลการทดลองจะเห็นได้ว่าส้มโอที่ได้รับปุ๋ย

ยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตซึ่งให้ธาตุไนโตรเจนและธาตุสังกะสีมีแนวโน้มที่ให้น้ำหนักและขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของผลส้มโอสูงกว่ากรรมวิธีอื่นๆ เนื่องจากต้นส้มโอที่ได้รับธาตุไนโตรเจนและธาตุสังกะสีอย่างเพียงพอทำให้มีการเจริญเติบโตทางลำต้นและใบได้มีความสมบูรณ์กว่ากรรมวิธีอื่น

1.2 น้ำหนักของเนื้อ จากผลการวัดน้ำหนักของเนื้อส้มโอ พบว่า น้ำหนักของเนื้อส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย ให้ปุ๋ยยูเรีย ให้ซิงค์ซัลเฟต และให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต มีน้ำหนักของเนื้อเฉลี่ยเท่ากับ 465, 453, 487 และ 498 กรัม ตามลำดับ (ตารางที่ 2) จากผลการทดลองจะเห็นได้ว่าส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตซึ่งให้ธาตุไนโตรเจนและสังกะสีมีแนวโน้มที่ให้น้ำหนักเนื้อของผลส้มโอสูงกว่ากรรมวิธีอื่นๆ เนื่องจากต้นส้มโอที่ได้รับธาตุไนโตรเจนและสังกะสีอย่างเพียงพอทำให้มีการเจริญเติบโตทางลำต้นและใบได้มีความสมบูรณ์กว่ากรรมวิธีอื่น จึงสามารถช่วยส่งเสริมการเพิ่มน้ำหนักของเนื้อ

1.3 ความหนาเปลือก จากการวัดความหนาเปลือกของผลส้มโอ พบว่า ความหนาเปลือกของผลส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย ให้ปุ๋ยยูเรีย ให้ซิงค์ซัลเฟต และให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต มีความหนาของเปลือกเฉลี่ยเท่ากับ 1.99, 2.08, 1.98 และ 2.07 เซนติเมตร ตามลำดับ (ตารางที่ 2) จากผลการทดลองความหนาของเปลือกในทุกกรรมวิธีมีความหนาน้อยกว่าความหนาโดยทั่วไปของเปลือกส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ซึ่งมีเฉลี่ย 2.13 เซนติเมตร (วิจิตต์, 2544) และจะเห็นได้ว่าส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียเพียงอย่างเดียวและปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต ซึ่งให้ธาตุไนโตรเจนมีแนวโน้มทำให้ความหนาเปลือกของผลส้มโอสูงกว่ากรรมวิธีอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะธาตุไนโตรเจนช่วยส่งเสริมความหนาของเปลือก (Dasberg *et al.*, 1983)

ตารางที่ 2. น้ำหนักผลสด น้ำหนักเนื้อ เส้นผ่าศูนย์กลางผล และความหนาเปลือกของส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ในแต่ละกรรมวิธี

กรรมวิธี	น้ำหนักผลสด (กรัม)	น้ำหนักเนื้อ (กรัม)	เส้นผ่านศูนย์กลางผล (เซนติเมตร)	ความหนาเปลือก (เซนติเมตร)
T1	1033±77	465±82	12.64±0.9	1.99±0.3
T2	1080±65	453±27	12.97±0.9	2.08±0.4
T3	1044±48	487±45	12.80±0.8	1.98±0.1
T4	1112±64	498±54	13.16±0.5	2.07±0.2
F-test	ns	ns	ns	ns
C.V. (%)	15.2	13.5	6.5	4.1

หมายเหตุ: ตัวอักษรแตกต่างกันในแต่ละสดมภ์มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's New Multiple Range Test

2 ลักษณะทางเคมีของผล

2.1 ปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ จากการวัดปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ของเนื้อส้มโอพันธุ์หอม หาดใหญ่ พบว่า ปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต มีปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้สูงสุด เท่ากับ 11.6 องศาบริกซ์ รองลงมาคือ ส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต และส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรีย ที่มีปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ เท่ากับ 11.4 และ 10.8 องศาบริกซ์ ตามลำดับ ขณะที่ส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ยมีปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ต่ำสุดเท่ากับ 10.6 องศาบริกซ์ แต่ไม่มีความแตกต่างทางสถิติกับส้มโอที่ให้ปุ๋ยยูเรีย (ตารางที่ 3) จากผลการทดลองจะเห็นได้ว่าส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟตเพียงอย่างเดียว ซึ่งให้ธาตุสังกะสีมีแนวโน้มที่มีปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ของผลส้มโอสูงกว่ากรรมวิธีอื่นๆ เนื่องจากต้นส้มโอที่ได้รับธาตุสังกะสีอย่างเพียงพอ ใบส้มโอมีประสิทธิภาพในการสังเคราะห์แสงเพิ่มขึ้น (Sahota and Arora, 1981) ทำให้มีการสะสมแป้งและน้ำตาลเพิ่มขึ้น

2.2 ปริมาณของกรดที่ไเตรตได้ จากการวัดปริมาณของกรดที่ไเตรตได้ของเนื้อผลส้มโอ พบว่า ปริมาณของกรดที่ไเตรตได้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรีย มีปริมาณกรดที่ไเตรตได้สูงสุด เท่ากับ 0.67 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือ ส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย และส้มโอที่ให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต ที่มีปริมาณของกรดที่ไเตรตได้ เท่ากับ 0.65 และ 0.57 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ขณะที่ส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต และมีปริมาณของกรดที่ไเตรตได้ต่ำสุดเท่ากับ 0.50 เปอร์เซ็นต์ แต่ไม่มีความแตกต่างทางสถิติกับส้มโอที่ให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต (ตารางที่ 3) จากผลการทดลองจะเห็นได้ว่าส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ยซึ่งไม่มีการให้ธาตุอาหารมีแนวโน้มที่มีปริมาณของกรดที่ไเตรตได้ของผลส้มโอสูงกว่ากรรมวิธีอื่นๆ เนื่องจากต้นส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ยขาดธาตุไนโตรเจนและสังกะสีทำให้ขบวนการสังเคราะห์แสงได้น้อยการสะสมแป้งและน้ำตาลน้อยลง (ยงยุทธ, 2543) ส้มจึงมีปริมาณกรดมากกว่ากรรมวิธีอื่นๆ

2.3 สัดส่วนปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ต่อปริมาณของกรดที่ไเตรตได้ (TSS/TA) จากการคำนวณ สัดส่วนปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ต่อปริมาณของกรดที่ไเตรตได้ของเนื้อผลส้มโอ พบว่า สัดส่วนปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ต่อปริมาณของกรดที่ไเตรตได้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต มีสัดส่วนปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ต่อปริมาณกรดที่ไเตรตได้สูงสุด เท่ากับ 23.9 รองลงมาคือ ส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีสัดส่วนปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ต่อปริมาณกรดที่ไเตรตได้ 20.3 ขณะที่ส้มโอที่ให้ปุ๋ยยูเรีย และส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย มีสัดส่วนปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ต่อปริมาณของกรดที่ไเตรตได้ต่ำสุดเท่ากับ 16.6 และ 15.9 ตามลำดับ (ตารางที่ 3) จากผลการทดลองจะเห็นได้ว่าส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟตเพียงอย่างเดียวซึ่งให้ธาตุสังกะสีมีแนวโน้มทำให้สัดส่วนปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ต่อปริมาณของกรดที่ไเตรตได้สูง เนื่องจากได้รับธาตุสังกะสีอย่างเพียงพอที่มีปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ของผลส้มโอสูงและมีปริมาณของกรดที่ไเตรตได้ต่ำ จึงสามารถช่วยส่งเสริมการเพิ่มคุณภาพของผล

ตารางที่ 3. ความเข้มข้นของแข็งที่ละลายน้ำได้ ความเข้มข้นของกรดที่ไคเตรทได้ และ TSS/TA ของผลส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ในแต่ละกรรมวิธี

กรรมวิธี	ปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ (องศาบริกซ์)	ปริมาณของกรดที่ไคเตรทได้ (เปอร์เซ็นต์)	TSS/TA
T1	10.6± 0.6c	0.67± 0.1a	15.9± 0.8b
T2	10.8± 0.5bc	0.65± 0.1ab	16.6± 1.4b
T3	11.6± 0.6a	0.50± 0.1c	23.9± 1.8a
T4	11.4± 0.6ab	0.57± 0.1bc	20.3± 1.6a
F-test	*	**	**
C.V. (%)	12.8	8.9	14.1

หมายเหตุ: ตัวอักษรแตกต่างกันในแต่ละสดมภ์มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's New Multiple Range Test

การเปลี่ยนแปลงของธาตุอาหารไนโบ

1 ธาตุอาหารมหัพภาค จากผลการวิเคราะห์หาความเข้มข้นของธาตุอาหารมหัพภาคไนโบของส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ พบว่า ความเข้มข้นของธาตุไนโตรเจนไนโบส้มโอมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต มีความเข้มข้นของธาตุไนโตรเจนมากที่สุด รองลงมาคือ ส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรีย ส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย และส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต ซึ่งมีความเข้มข้นของธาตุไนโตรเจนไนโบเท่ากับ 2.51, 2.46, 2.13 และ 2.06 เปอร์เซ็นต์น้ำหนักแห้ง ตามลำดับ ความเข้มข้นของธาตุฟอสฟอรัสไนโบส้มโอ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีความเข้มข้นของธาตุฟอสฟอรัสมากที่สุด เท่ากับ 0.13 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือ ส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรีย และส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต ซึ่งมีความเข้มข้นของธาตุฟอสฟอรัสไนโบเท่ากับ 0.12 เปอร์เซ็นต์ และส้มโอที่ไม่ได้รับปุ๋ยมีความเข้มข้นของธาตุฟอสฟอรัสต่ำสุดเท่ากับ 0.11 เปอร์เซ็นต์ และความเข้มข้นของธาตุโพแทสเซียมไนโบ พบว่า ส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียมีความเข้มข้นของธาตุโพแทสเซียมมากที่สุด เท่ากับ 1.76 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือ ส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีความเข้มข้นของธาตุโพแทสเซียมเท่ากับ 1.72 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับส้มโอที่ได้รับ ซิงค์ซัลเฟต และ ส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย ที่มีความเข้มข้นของธาตุโพแทสเซียมเท่ากับ 1.56 และ 1.25 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ (ตารางที่ 4) จากผลการทดลองจะเห็นได้ว่าส้มโอที่ให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต และปุ๋ยยูเรียเพียงอย่างเดียวซึ่งให้ธาตุไนโตรเจนให้มีความเข้มข้นของธาตุไนโตรเจนไนโบสูง แต่ยังคงค่อนข้างต่ำกว่าค่าที่เหมาะสมสำหรับส้มโอ คือ 2.5 – 3 เปอร์เซ็นต์น้ำหนักแห้ง (สมศักดิ์, 2556) สำหรับธาตุฟอสฟอรัสการให้ปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต และปุ๋ยยูเรียเพียงอย่างเดียวมีความเข้มข้นสูงเนื่องจากการให้ธาตุไนโตรเจนทำให้มีการแตกใบใหม่เพิ่มขึ้น ทำให้มีการสะสมของฟอสเฟตเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เพราะฟอสเฟตมีการสะสมมากในส่วนที่มีเมแทบอลิซึมหรือเมแทบอลิกพูล (metabolic pool) (ยงยุทธ, 2543) แต่ยังคงต่ำกว่าค่าที่เหมาะสมสำหรับส้มโอ คือ 0.15 – 0.20 เปอร์เซ็นต์น้ำหนักแห้ง (สมศักดิ์, 2556) เช่นเดียวกับธาตุโพแทสเซียมจากการทดลองการให้

ปฏิกิริยาเพียงอย่างเดียวและปฏิกิริยาร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีความเข้มข้นของธาตุโพแทสเซียมในใบสูง เนื่องจากธาตุโพแทสเซียมมีบทบาทการทำงานในการควบคุมการปิดเปิดของปากใบและเป็นธาตุที่เคลื่อนย้ายในพืชได้ง่าย (ยงยุทธ, 2543) ซึ่งอยู่ในระดับที่เหมาะสมสำหรับส้มโอ คือ 1.5 – 2.0 เปอร์เซ็นต์น้ำหนักแห้ง (สมศักดิ์, 2556)

ตารางที่ 4. ความเข้มข้นของธาตุไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียมในใบของส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ ตำแหน่งที่ 3 - 4 จากปลายยอดในแต่ละกรรมวิธี

กรรมวิธี	ไนโตรเจน	ฟอสฟอรัส	โพแทสเซียม
	(เปอร์เซ็นต์น้ำหนักแห้ง)		
T1	2.13±0.00c	0.11±0.00c	1.25±0.02c
T2	2.46±0.01b	0.12±0.01ab	1.76±0.04a
T3	2.06±0.01d	0.12±0.01bc	1.56±0.03b
T4	2.51±0.01a	0.13±0.01a	1.72±0.01a
F-test	**	**	**
C.V. (%)	1.0	1.0	3.16

หมายเหตุ: ตัวอักษรแตกต่างกันในแต่ละสตรมก็มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's New Multiple Range Test

สำหรับความเข้มข้นของธาตุแคลเซียม แมกนีเซียม และกำมะถันในใบของส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ พบว่า ความเข้มข้นของธาตุแคลเซียมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยส้มโอที่ได้รับปฏิกิริยามีความเข้มข้นของธาตุแคลเซียมมากที่สุด รองลงมาคือ ส้มโอที่ได้รับปฏิกิริยาร่วมกับซิงค์ซัลเฟต ส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย และส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต มีความเข้มข้นของธาตุแคลเซียมเท่ากับ 2.14, 1.95, 1.70 และ 1.67 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ส่วนความเข้มข้นของธาตุแมกนีเซียมในใบ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยส้มโอที่ได้รับปฏิกิริยามีความเข้มข้นของธาตุแมกนีเซียมมากที่สุด รองลงมาคือ ส้มโอที่ได้รับปฏิกิริยาร่วมกับซิงค์ซัลเฟต ส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต และส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย มีความเข้มข้นของธาตุแมกนีเซียมเท่ากับ 0.58, 0.51, 0.46 และ 0.40 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ สำหรับความเข้มข้นของธาตุกำมะถัน พบว่า ส้มโอที่ได้รับปฏิกิริยาร่วมกับซิงค์ซัลเฟต และส้มโอที่ได้รับปฏิกิริยามีความเข้มข้นของธาตุกำมะถันเท่ากับ 0.27 และ 0.26 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย และ ส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต ซึ่งมีความเข้มข้นของธาตุกำมะถันเท่ากับ 0.22 และ 0.18 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ (ตารางที่ 5) จากผลการทดลองความเข้มข้นของธาตุแคลเซียมในส้มโอที่ได้รับปฏิกิริยาเพียงอย่างเดียวมีความเข้มข้นของธาตุแคลเซียมในใบสูงสุด เนื่องจากให้ธาตุไนโตรเจนมีการผลิใบใหม่เพิ่มขึ้น มีการสะสมแคลเซียมออกซาเลต (calcium oxalate) เอาไว้ในส่วนแควิวอลของใบ และธาตุแคลเซียมยังเป็นองค์ประกอบของแคลเซียมเพ็กเทตซึ่งเป็นสารเชื่อมในผนังเซลล์ (ยงยุทธ, 2544) ทำให้มีการสะสมของแคลเซียมในใบสูง แต่ยังคงต่ำกว่าค่าที่เหมาะสมสำหรับส้มโอ คือ 3.0 – 4.0 เปอร์เซ็นต์น้ำหนักแห้ง (สมศักดิ์, 2556) สำหรับความเข้มข้นของธาตุแมกนีเซียมในส้มโอที่ให้ปฏิกิริยาเพียงอย่างเดียวและปฏิกิริยาร่วมกับซิงค์ซัลเฟตซึ่งได้รับธาตุไนโตรเจนเกิดการสังเคราะห์แสงของใบได้มีประสิทธิภาพเพิ่มจึงมีความเข้มข้นของธาตุแมกนีเซียมในใบสูง เนื่องจากใน

การสังเคราะห์กรดอะมิโนนั้นต้องการธาตุแมกนีเซียมเป็นโคแฟกเตอร์ (ยงยุทธ, 2543) ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่าค่าที่เหมาะสมสำหรับส้มโอ คือ 0.3 -0.5 เปอร์เซ็นต์น้ำหนักแห้ง (สมศักดิ์, 2556)

ตารางที่ 5. ความเข้มข้นของธาตุแคลเซียม แมกนีเซียม และกำมะถันในใบของส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ ตำแหน่งที่ 3 - 4 จากปลายยอดในแต่ละกรรมวิธี

กรรมวิธี	แคลเซียม	แมกนีเซียม	กำมะถัน
	(เปอร์เซ็นต์น้ำหนักแห้ง)		
T1	1.95±0.08b	0.40±0.02d	0.22±0.02b
T2	2.14±0.07a	0.58±0.02a	0.26±0.01a
T3	1.67±0.04c	0.46±0.01c	0.18±0.01c
T4	1.70±0.05c	0.51±0.01b	0.27±0.01a
F-test	**	**	**
C.V. (%)	4.5	3.2	1.0

หมายเหตุ: ตัวอักษรแตกต่างกันในแต่ละสดมภ์มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's New Multiple Range Test

2. ธาตุอาหารจุลภาค จากผลการวิเคราะห์หาความเข้มข้นของธาตุอาหารจุลภาคในใบของส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่ พบว่า ความเข้มข้นของธาตุเหล็กในใบของส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต และส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรีย มีความเข้มข้นของธาตุเหล็กเท่ากับ 173.8 และ 171.9 ส่วนในล้านส่วน ตามลำดับ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต และส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย ซึ่งมีความเข้มข้นของธาตุเหล็กเท่ากับ 131.2 และ 93.5 ส่วนในล้านส่วน ตามลำดับ ความเข้มข้นของธาตุสังกะสีมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีความเข้มข้นของธาตุสังกะสีมากที่สุด รองลงมาคือ ส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต ส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรีย และส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ยมีความเข้มข้นของธาตุสังกะสีเท่ากับ 10.6, 9.54, 8.92 และ 7.66 ส่วนในล้านส่วน ตามลำดับ ความเข้มข้นของธาตุทองแดงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีความเข้มข้นของธาตุทองแดงมากที่สุด รองลงมาคือ ส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรีย ส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟต และส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย มีความเข้มข้นของธาตุทองแดงเท่ากับ 2.83, 2.47, 2.29 และ 1.62 ส่วนในล้านส่วน ตามลำดับ และความเข้มข้นของธาตุแมงกานีสในใบส้มโอพบว่า ความเข้มข้นของธาตุแมงกานีสในใบของส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟต และ ส้มโอที่ได้รับปุ๋ยยูเรียมีความเข้มข้นของธาตุแมงกานีสเท่ากับ 12.6 และ 12.3 ส่วนในล้านส่วน ตามลำดับ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย และ ส้มโอที่ได้รับซิงค์ซัลเฟตซึ่งมีความเข้มข้นของธาตุแมงกานีสเท่ากับ 11.9 และ 8.9 ส่วนในล้านส่วน ตามลำดับ (ตารางที่ 6) จากผลการทดลองจะเห็นว่าความเข้มข้นของธาตุเหล็กในส้มโอที่ให้ปุ๋ยยูเรียเพียงอย่างเดียวและปุ๋ยยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตซึ่งมีการผลิใบใหม่เพิ่มขึ้นมีความเข้มข้นของธาตุเหล็กในใบสูง เนื่องจากเหล็กส่วนมากมีการสะสมในคลอโรพลาสต์ของใบ (ยงยุทธ, 2544)ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่าค่าที่เหมาะสมสำหรับส้มโอ คือ 40 – 80 ส่วนในล้านส่วน (สมศักดิ์, 2556) ส่วนความเข้มข้นของธาตุสังกะสีในส้ม

โอที่ให้น้ำปุ๋ยร่วมกับซิงค์ซัลเฟตซึ่งได้ให้ธาตุสังกะสีทางใบร่วมกับธาตุไนโตรเจนทางระบบน้ำมีความเข้มข้นของธาตุสังกะสีในใบสูง เนื่องจากธาตุสังกะสีมีการเคลื่อนย้ายในพืชได้น้อย ดังนั้นใบที่ผลิใหม่ซึ่งอยู่ใกล้กับใบที่ได้รับปุ๋ยจึงมีความเข้มข้นของธาตุสังกะสีสะสมอยู่มาก นอกจากนี้ธาตุสังกะสียังมีบทบาทสำคัญต่อการทำงานของเอนไซม์หลายชนิด และช่วยในการสังเคราะห์ออกซิน (ยงยุทธ, 2544) แต่ความเข้มข้นของสังกะสีในใบก็ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าค่าที่เหมาะสมสำหรับส้มโอ คือ มากกว่า 20 ส่วนในล้านส่วน (สมศักดิ์, 2556) สำหรับความเข้มข้นของธาตุทองแดงจากผลการทดลองในส้มโอที่ให้น้ำปุ๋ยร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีความเข้มข้นของธาตุทองแดงในใบสูง เนื่องจากธาตุทองแดงมีหน้าที่เป็นพาหะเคลื่อนย้ายอิเล็กตรอนในคลอโรพลาสต์ (ยงยุทธ, 2543) แต่ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าค่าที่เหมาะสมสำหรับส้มโอ คือ มากกว่า 5 ส่วนในล้านส่วน (สมศักดิ์, 2556) ความเข้มข้นของธาตุแมงกานีสในส้มโอที่ให้น้ำปุ๋ยเพียงอย่างเดียวและให้น้ำปุ๋ยร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีความเข้มข้นของธาตุแมงกานีสในใบสูง เนื่องจากธาตุแมงกานีสมีบทบาทในการกระตุ้นการทำงานของเอนไซม์ในกระบวนการสังเคราะห์แสง (ยงยุทธ, 2543) ซึ่งอยู่ในระดับที่เหมาะสมสำหรับส้มโอ คือ 5 -15 ส่วนในล้านส่วน (สมศักดิ์, 2556)

ตารางที่ 6. ความเข้มข้นของธาตุหลัก สังกะสี ทองแดง และแมงกานีสในใบของส้มโอพันธุ์หอมหาดใหญ่ ตำแหน่งที่ 3 - 4 จากปลายยอดในแต่ละกรรมวิธี

กรรมวิธี	เหล็ก	สังกะสี	ทองแดง	แมงกานีส
	(ส่วนในล้านส่วน)			
T1	93.5±0.3c	7.66±0.1c	1.62±0.2d	11.9±0.2b
T2	171.9±2.4a	8.92±0.6b	2.47±0.5b	12.3±0.3a
T3	131.2±2.9b	9.54±0.3b	2.29±0.1c	8.9±0.2c
T4	173.8±2.8a	10.6±0.3a	2.83±0.1a	12.6±0.1a
F-test	**	**	**	**
C.V. (%)	8.8	6.4	1.0	7.1

หมายเหตุ: ตัวอักษรแตกต่างกันในแต่ละสดมภ์มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's New Multiple Range Test

จากการศึกษาอิทธิพลของธาตุไนโตรเจนและสังกะสีต่อการให้ผลผลิตและคุณภาพของส้มโอพันธุ์หอมหาดใหญ่ เห็นได้ว่าส้มโอที่ให้น้ำปุ๋ยเพียงอย่างเดียวและให้น้ำปุ๋ยร่วมกับซิงค์ซัลเฟตมีการเจริญเติบโตผลิใบขึ้นมาใหม่หลังจากให้สิ่งทดลองเนื่องจากอิทธิพลของธาตุไนโตรเจน ทำให้ใบมีความเข้มข้นของธาตุไนโตรเจนในใบสูง ดังนั้นใบจึงมีประสิทธิภาพในการสังเคราะห์แสงได้สูงกว่าส้มโอที่ไม่ให้น้ำปุ๋ยและให้ซิงค์ซัลเฟตเพียงอย่างเดียวทำให้สามารถสร้างและสะสมอาหารได้มาก ส่งผลไปเพิ่มจำนวนของช่อดอกต่อต้นให้มากขึ้น ซึ่งสามารถนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการปฏิบัติดูแลส้มโอในระยะการเจริญเติบโตทางลำต้นก่อนการให้ผลผลิต ควรเพิ่มธาตุไนโตรเจนให้เพียงพอต่อการเจริญเติบโต และนำไปใช้ในการพิจารณาเรื่องการตัดแต่งกิ่งของส้มโอให้เหมาะสม คือ ควรตัดกิ่งและใบที่มีอายุมาก และไม่โดนแสงแดดเพราะมีประสิทธิภาพในการสังเคราะห์แสงลดลงแล้ว สำหรับอิทธิพลของธาตุสังกะสีต่อการเจริญเติบโตทางผลผลิตในการทดลองครั้งนี้

พบว่า สามารถเพิ่มคุณภาพทางด้านเคมีของผลส้มโอ คือ เพิ่มความเข้มข้นของแข็งที่ละลายน้ำได้และลดปริมาณกรดที่ไตเตรทได้ ซึ่งสามารถนำไปใช้แนะนำเกษตรกรให้พ่นสังกะสีทางใบแก่ส้มโอหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่อระยะใบเปสลาอย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้งเพื่อป้องกันการขาดธาตุสังกะสี และเก็บตัวอย่างดินวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงดินให้เหมาะสมต่อความต้องการธาตุอาหารของพืช

สรุปผลการทดลอง

1. การใส่ยูเรียร่วมกับซิงค์ซัลเฟตและการใส่ยูเรียอย่างเดียวทำให้ส้มโอในสวนที่ทดลองมีการผลิใบอ่อนมากกว่า การใส่ซิงค์ซัลเฟต และส้มโอที่ไม่ได้ให้ปุ๋ย 3 และ 23 เท่า ตามลำดับ
2. การให้ธาตุสังกะสีทำให้ส้มโอในสวนที่ทดลองมีรสชาติดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ยงยุทธ โอสดสภา. 2543. ธาตุอาหารพืช. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ:

ยงยุทธ โอสดสภา. (2544). ดิน ธาตุอาหารและการให้ปุ๋ยส้ม ใน เอกสารประกอบการอบรมวิชาการส้ม: ทางเลือกปัจจุบันสู่อนาคต (หน้า 6/1-6/57) สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

วิจิตร วจิโน. 2531. ส้ม เล่ม 1. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

วิจิตต์ วรรณจิต. 2544. ส้มโอพันธุ์หอมหาคใหญ่. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.

สมศักดิ์ มณีพงศ์, นันทนา ชื่นอ้อม, ศิริวัลย์ บุญสุข, พงษ์รี แสนจันทร์, ไพลิน เหล็กคง และวรางคณา สระแก้ว 2547. โครงการการจัดตั้งเครือข่ายห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ดินและพืช. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ.

สมศักดิ์ มณีพงศ์. 2556. การจัดการธาตุอาหารเพื่อผลิตส้มโอคุณภาพ. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช.

สัมฤทธิ์ เฟื่องจันทร์. 2538. แร่ธาตุอาหารพืชสวน. ศิริภัณฑ์ ออฟเซ็ท, ขอนแก่น.

อิสริยาภรณ์ ดำรงรักษ์. 2550. ธาตุอาหารพืชกับคุณภาพผลผลิตส้มโชกุน. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. 2: 56-71.

Boland, F.E. 1995. Acidity (titratable) of fruit products. (Cunniff, P. Ed)., Official Methods of Analysis of the Association Official Analytical Chemist International (16th ed., pp 2). AOAC international, Virginia. Dasberg, S., H. Bielorai and J. Emer. 1983. Nitrogen fertigation of Shamouti oranges. Plant Soil. 75 : 41-51.

He, Z.L., D.V. Calvert, A.K. Alva, D.J. Banks and Y.C. Li. 2003. Thresholds of leaf nitrogen for optimum production and quality in grapefruit. Soil Science Society of America Journal. 67: 583-588.

Manthey, J.A., K. Grohmann., M.A. Berhow and B. Tissert. (2000). Changes in citrus leaf flavonoid concentrations resulting from bilght-induced zinc-deficiency. Plant Physiology and Biochemistry. 38: 333-343.

- Sahota, G.S. and J.S. Arora. 1981. Effect of N and Zn on 'Hamlin' sweet orange (*Citrus sinensis* Osbeck) Journal Japan Society Horticultural Science. 50, 281-286.
- Storey, R. and M.T. Treeby. 2000. Seasonal changes in nutrient concentrations of navel orange fruit. *Scientia Horticulturae*. 84: 67-82.
- Warren, C.R., M.A. Adam and Z. Chen. 2000. Is photosynthesis related to concentrations of nitrogen and rubisco in leaves of Austrelian native plant?. *Austrelia Journal Plant Physiology*. 27: 407-416.
- Zekri, M. and T. Obreza. 2006. Plant nutrients for citrus tree. Retrieved 15 October 2009 from, <http://edisifas.ufl.edu/ss419>.